

IMPLICAȚIILE INVESTIȚIILOR STRĂINE DIRECTE ASUPRA ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII DIN ROMÂNIA

Nicoleta, Mihăilă¹

Rezumat:

Investițiile străine contribuie masiv la creșterea rentabilității afacerilor. Atragerea și alocarea eficientă a influxurilor de capital (mai ales sub forma investițiilor de înalta calitate realizate la nivel microeconomic), constituie principalul motor al creșterii pe termen mediu și lung a PIB. Astfel se facilitează accesul sectorului privat la finanțarea investițiilor, se încurajează transferul tehnologic și inovarea, promovarea parcurilor tehnologice și a incubatoarelor de afaceri, stimularea inovării și a antreprenoriatului, sprijinirea antreprenoriatului feminin, creșterea eficienței companiilor private și a productivității forței de muncă, precum și a practicilor manageriale bazate pe principiul investiției în oameni.

Analiza mediului de afaceri determină, printre altele, identificarea și înlăturarea unor obstacole care produc efecte de îngreunare a ieșirii din dificultăți a firmelor, respectiv:

- dorința de cele mai multe ori ca investiția în capitalul uman să aibă efecte imediate;
- corelarea insuficientă a creșterii salariilor și acordarea de bonusuri cu creșterea productivității muncii;
- dialogul și parteneriatele cu mediul universitar care ar putea aduce avantaj competitiv se situează uneori în faze incipiente.

Cuvinte cheie: IMM, investiții străine directe, capital uman, educație

Clasificare JEL: E22, I25, J61, O16

1. Considerente generale

Investițiile reprezintă stimulentele ce generează noi activități economice și are ca finalitate obținerea de bunuri și servicii indispensabile unei economii viabile. Mai precis, acestea reprezintă un element important al dezvoltării economiei oricărei țări și a funcționării acesteia pe principiile economiei de piață.

Mobilizarea resurselor investiționale favorizează și anticipează atingerea obiectivelor strategice de dezvoltare a oricărei țări. Acest proces contribuie atât la creșterea nivelului producției industriale, ameliorarea complexă a economiei naționale, soluționarea problemelor ce țin de re tehnologizarea întreprinderilor, dar și la dezvoltarea durabilă a regiunilor (localităților), implicit soluționarea problemelor sociale.

Investițiile străine directe sunt considerate ca fiind unică soluție cu mari șanse de reușită a rezolvării problemelor structurale și a reducerii decalajelor de competitivitate, care separă economiile țărilor dezvoltate de economiile țărilor în curs de dezvoltare. România are în mod obiectiv nevoie de investiții străine directe, care să completeze și să potențeze capitalul autohton, pentru a susține creșterea competitivității și eficienței resurselor activelor și capabilităților.

Cele mai multe investiții străine sunt atrase de țările cu stabilitate economică și politică, țări care au făcut progrese în ceea ce privește reforma economică, restructurarea, inclusiv a sectorului financiar. Țările din Europa Centrală și de Est au atras în mod diferențiat investițiile străine, în funcție de progresele înregistrate în procesul de tranziție la economia de piață.

¹ Cercetător științific, doctor, Centrul de Cercetări Fianciare Monetare "Victor Slăvescu", Academia Română, București, nikmihaila@yahoo.com

Factorii decisivi în atragerea unui volum mai mare de investiții străine directe sunt în prezent condițiile economice de bază din țările gazdă, mărimea pieței interne, nivelul costurilor de producție, costurile utilităților, accesul la resursele naturale etc.

În vederea creșterii competitivității produselor și serviciilor românești, pentru a face față concurenței la nivelul Pieței Unice Interne, România a elaborat Strategia de Competitivitate pentru 2012-2020, aliniată la cerințele europene, al cărei scop este trecerea de la modelul de dezvoltare economică bazat pe mână de lucru ieftină la un sistem bazat pe investiții în infrastructura de calitate, în care potențialul forței de muncă bine pregătită va fi condus de întreprinderi creative. Această strategie se bazează pe patru piloni:

- Performanță economică: stabilitate macroeconomică, industrie, strategia pro-exporturi, agricultura, turism, politica de coeziune.

- Eficiența instituțiilor publice

- Eficiența mediului de afaceri: piața muncii, îmbunătățirea mediului de afaceri, piețe financiare

- Infrastructura: infrastructura de transport, energie și mediu, sănătate, educație, inovare.

Este recunoscut faptul că investițiile străine directe reprezintă o importantă sursă de locuri de muncă pentru țările gazdă, astfel se pune tot mai mult accent pe rolul lor în crearea sau realocarea locurilor de muncă. Investitorii își concentrează atenția asupra implicațiilor pe care le are extinderea activității de producție la nivel internațional, precum și consecințele acesteia atât asupra țărilor dezvoltate, cât și a celor în curs de dezvoltare.

Considerăm că ieșirea din actuala criză economică trebuie să aibă la bază investițiile străine, întemeiate pe competitivitate și forță de muncă superior calificată; actuala criză economică adâncește inegalitatea dintre oameni, punându-i în fața unor probleme precum existența locurilor de muncă, creșterea șomajului în aproape toate sectoarele economiei.

Impactul investițiilor străine directe asupra ocupării forței de muncă din țara gazdă depinde de mai mulți factori: stadiul investiției, scopul, sectorul economic precum și diferitele regiuni ale țării gazdă, în care are loc investiția.

În cazul în care investiția este destinată creării unor obiective noi, efectul asupra ocupării forței de muncă se concretizează în creșterea numărului locurilor de muncă. Dacă au loc fuziuni, achiziții sau doar o înlocuire a proprietarului obiectivului de investiții, este posibil ca numărul locurilor de muncă să se micșoreze sau să rămână nemodificat.

Fenomenul ocupării forței de muncă poate fi influențat de caracterul ramurii sau sectorului economic în care are loc investiția, astfel dacă aceasta are loc în ramuri economice intensive în muncă, cum ar fi construcțiile sau agricultura, atunci ar fi posibil să se realizeze o mărire a ocupării forței de muncă disponibile pe plan local.

În situația în care investiția se face în ramuri care necesită resurse financiare semnificative cum ar fi tehnologia informației și a comunicațiilor, efectele investiției se materializează într-o creștere a calității și eficienței forței de muncă, o pregătire profesională superioară și nu o creștere a numărului de angajați.

Mediul de afaceri din România are nevoie de libertate economică și fiscalitate prietenoasă pentru întreprinzători, inclusiv pentru investitorii străini. Crearea unui cadru favorabil mediului economic se realizează prin promovarea unor condiții prielnice pentru atragerea investitorilor străini, cum ar fi: un tratament corect, echitabil și nediscriminatoriu; protecție față de exproprierile ilegale; recursul direct la arbitrajul internațional, precum și transformarea României într-un mediu atractiv din punct de vedere fiscal.

2. Climatul investițional din România. Caracteristici

Investitorul, în momentul în care decide să investească într-o țară, are în vedere două lucruri: nivelul fiscalității și cât de prietenos este mediul local de afaceri. Este greu de decis unde este mai bine să pornească o afacere: într-un stat cu fiscalitate joasă, dar cu corupție

mai ridicată, sau într-unul cu taxe ridicate, dar cu mediu de afaceri stabil și predictibil. Dacă în privința fiscalității comparațiile sunt relativ ușor de făcut, nu același lucru se poate spune despre cât de prietenos este un mediu de afaceri față de altul. În acest sens Banca Mondială realizează anual un raport, Doing Business, unde evaluează toți indicatorii care dau măsura predictibilității unui mediu de afaceri. România s-a clasat pe locul 73 din 189 de țări, comparativ cu poziția precedentă 72. Practic, în ciuda a trei îmbunătățiri ale mediului de reglementare luate în considerare de World Bank în clasarea României în raportul Doing Business 2014, România a pierdut un loc, situându-se pe poziția 73 în acest an.

În anul 2013 ne aflam pe locul 72; în timp, majoritatea țărilor au început să-și îmbunătățească mediul de reglementare și să înțeleagă că firmele mici și mijlocii reprezintă atât un motor de creștere economică care ar putea ajuta economiile să își revină, cât și un motor în crearea de locuri de muncă. Ceea ce generează, implicit, și creșterea competitivității la nivel global în atragerea de investiții străine.

Un mediu de reglementare neprietenos înseamnă pentru antreprenori mai mult timp și mai mulți bani pierduți în crearea și creșterea unei afaceri. Pe de altă parte, un mediu eficient de reglementare va crește șansele pentru antreprenori să își dezvolte afacerea și să creeze locuri de muncă, ceea ce înseamnă pentru angajați protecție socială și venituri stabile.

Dacă la nivel general România s-a clasat pe locul 73, pe anumite arii de analiză avute în vedere de World Bank România s-a clasat fie mai bine, fie spre finalul clasamentului. De exemplu, la începerea unei afaceri România se află pe locul 60 din 189 de țări, cu 5 locuri mai sus decât anul trecut. În România este nevoie de 8,5 zile și de îndeplinirea a 5 proceduri pentru deschiderea unei afaceri. Prin comparație, la nivel global este nevoie în medie de 25 de zile și de îndeplinirea a 7 proceduri. La extreme, în Noua Zeelandă este nevoie de doar o jumătate de zi și de o procedură, iar în țări ca Suriname e nevoie ca un antreprenor să aștepte 208 zile pentru înregistrarea unei afaceri.

România a punctat pozitiv în 2012-2013, conform raportului Doing Business 2014, și la punerea în aplicare (enforcing) a contractelor, facilitând aplicarea prin adoptarea unui nou cod de procedură civilă. De asemenea, în România a devenit mai facilă plata taxelor, prin reducerea frecvenței plăților acestora de la trimestrial la semestrial.

În ceea ce privește costurile și ușurința de a plăti taxele, România ocupă locul 134 din cele 189 de țări analizate, locul 136 la obținerea autorizațiilor de construcție și 174 la conectarea la rețeaua de electricitate.

În interpretarea datelor raportului Doing Business trebuie avut în vedere faptul că s-a luat în considerare mediul de reglementare pentru afacerile mici și mijlocii care operează în cel mai mare oraș din fiecare țară, la 1 iunie 2013.

Mai concret:

- România se află pe locul 73 din 189 de țări în ierarhia statelor privind mediul de afaceri;

- în ceea ce privește "*accesul la credit*", țara noastră a coborât două poziții comparativ cu anul trecut, ajungând pe poziția 13;

- din punct de vedere al înființării unei afaceri, România a ajuns pe locul 60, cu cinci poziții mai sus;

- în privința accesului la electricitate, România se află pe locul 174, cu o poziție în coborare față de anul trecut;

- plata taxelor de către companii a fost simplificată, urcând România în clasament până pe locul 134 la nivel mondial (locul 139 obținut în 2013). Cu toate acestea, la nivel european companiile trebuie să plătească în medie doar 12 taxe.

- în privința cazurilor nerezolvate de insolvență, România a urcat în clasament patru poziții, până pe locul 99.

- locul 76 este singura poziție pe care România a reușit să o păstreze în clasamentul general, la comerțul internațional. Astfel, importurile necesită tot cinci documente, 12 zile și un cost de 1.485 dolari pe container.

- România se clasează pe locul 52 la capitolul protejarea investitorilor, mai jos cu o poziție față de anul precedent. Punctul forte al mediului de afaceri din România este transparența. Cu toate acestea, în ceea ce privește tragerea la răspundere a administratorilor firmelor, ușurința deschiderii de procese în instanță de către acționari și nivelul protecției investitorilor sunt puncte încă slabe ale României.

Tabel 1 - Indicatori de caracterizare a mediului de afaceri din România

Indicator	DB 2014 Poziție	DB 2013 Poziție	Modificarea poziției
Înființarea unei afaceri	60	65	+5
Accesul la electricitate	174	173	-1
Accesul la credit	13	11	-2
Protejarea investitorilor	52	51	-1
Plata taxelor	134	139	+5
Comerț internațional	76	76	constant
Rezolvarea insolvențelor	99	103	+4

Sursa: Doing Business 2014, World Bank Group

3. Investițiile străine directe în România. Caracteristici și evoluție

Odată cu instalarea crizei și diminuarea volumului de investiții străine directe începând cu anul 2009, ritmurile anuale de creștere economică care înregistrau valori de 5-7% au cunoscut scăderi accentuate. De asemenea, factorii de producție, precum munca și capitalul uman, au suferit modificări negative semnificative, diminuându-și contribuția la creșterea economică. Forța de muncă a fost redusă atât numeric, cât și calitativ, prin migrarea a cca. 2 milioane de persoane, între care mult personal calificat sau înalt specializat, iar capitalul uman autohton a fost afectat structural de măsurile de austeritate introduse. Rata de ocupare a forței de muncă a scăzut continuu în ultimii ani, până la 63%, prezentând cea mai scăzută valoare din UE-27.

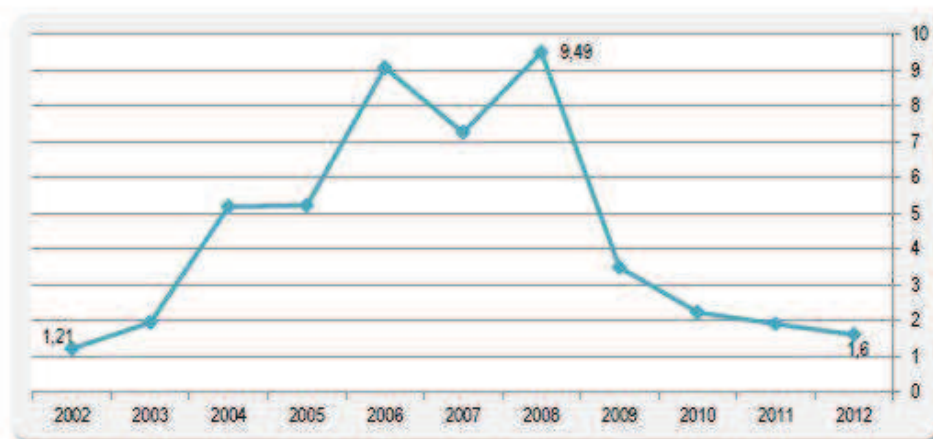

Figura nr 1 - Evoluția investițiilor străine în România

Sursa: Raport anual BNR, 2013, Investițiile străine directe în România în 2012

Evoluția fluxului ISD a avut tendințe crescătoare începând din anul 2002 până în 2008, când a fost atins vârful de 9,49 miliarde de euro. După acest moment, retragerile masive de capital străin au condus la prăbușirea volumului de investiții până la 1,6 miliarde de euro în 2012. Această evoluție s-a reflectat nu numai în ritmul de creștere a PIB, ci și în numărul de personal angajat în economie, în intervalele respective. Astfel, în anul de vârf 2008,

economia românească a avut un număr mediu de salariați de 4,8 milioane de persoane, cel mai mare din ultimul deceniu. În acel an și-au început activitatea în România companii multinaționale precum: fabrica de telefoane mobile Nokia de la Jucu, fabrica de componente auto Delphi Diesel System de la Iași sau fabrica de cosmetice P&G de la Urlați. Alte companii multinaționale și-au extins activitatea pe plan local și au creat noi locuri de muncă.

Diminuarea drastică a investițiilor străine din următorii ani, scăderea consumului și nevoia de reducere a costurilor în companii au avut efect imediat în ceea ce privește numărul total de salariați, minimul istoric fiind înregistrat în luna ianuarie a anului 2011, când în economie mai erau angajate 4,09 milioane de persoane.

Fluxul de investiții străine directe în anul 2011 a însumat valoarea totală de 1.815 milioane de euro, în scădere față de anul anterior. Acest volum era distribuit în proporție de 83,3% sub formă de participații la capital și de 16,7% credit net primit de la investitorii străini. Repartizarea investițiilor străine directe pe principalele activități economice arată orientarea către industria prelucrătoare cu o valoare a ISD de 1.253 milioane de euro (31,5% din total). În cadrul acestei industrii, cele mai bine reprezentate ramuri sunt: prelucrare țitei, produse chimice, cauciuc și mase plastice (6,3% din total), industria mijloacelor de transport (5,2%), metalurgia (4,9%), industria alimentară, a băuturilor și tutunului (4,1%) și ciment, sticlă, ceramică (3,2%).

Alte sectoare de interes au fost construcțiile și tranzacțiile imobiliare (939 milioane de euro), intermedierea financiară, asigurările (913 milioane de euro) și comerțul (409 milioane de euro).

Ca tipuri de investiții străine directe, în 2011 se diferențiază investițiile greenfield, fuziunile, achizițiile și dezvoltarea de firme. Investițiile greenfield au reprezentat un nivel foarte redus, de numai 0,7%, din participațiile de capital în întreprinderi, iar categoria fuziuni și achiziții de 2,1% din participații. Partea predominantă (97,2%) în fluxul participațiilor la capital în 2011 a fost utilizată pentru dezvoltările de firme.

Din punct de vedere teritorial, ISD în anul 2012 sunt orientate spre regiunea de dezvoltare București-Ilfov, următoarele regiuni de dezvoltare beneficiare de ISD fiind regiunea Centru, regiunea Vest, regiunea Sud-Muntenia și regiunea Sud-Est.

Menționăm că ISD au fost localizate teritorial după sediul social al întreprinderilor investiție străină directă, ceea ce nu corespunde întotdeauna cu locul de desfășurare a activității economice.

Tabel 2 - Repartizarea ISD pe regiuni, 31.12.2012

Regiuni	Pondere în ISD (%)
București- Ilfov	60,6
Centru	7,8
Vest	7,6
Sud- Muntenia	7,2
Sud-Est	5,5
Nord-Vest	4,8
Nord-Vest Oltenia	3,5
Nord-Est	3,0

Sursa: Raport anual BNR, 2013, Investițiile străine directe în România în 2012

Superioritatea performanțelor IMM-urilor din regiunea București-Ilfov se bazează pe un nivel înalt de productivitate a muncii; aceasta reflectă dezvoltarea economico-financiară solidă din capitala țării, cu concentrarea activităților în domeniul serviciilor și mai puțin în sectorul industrial unde productivitatea muncii este de regulă mai scăzută.

Tabel 3 - Evoluția indicatorilor macroeconomici în perioada 2008- 2012

Indicator	2008	2009	2010	2011	2012 (prognoză)
Investiții straine(mld.euro)	9,5	3,5	2,22	1,9	1,8
Nr.mediu salariați (mii pers.)	5.046,3	4.774,3	4.376,0	4.348,7	4.4430
Nr șomeri(mii pers)	403,4	709,4	627,0	461,0	462
Rata somajului la sf.an (%)	4,4	7,8	7,0	5,2	5,2

Sursa: Comisia Națională de Prognoză, proiecția principalilor indicatori macroeconomici- prognoza pe toamna 2012, Comunicate INS 2013, Raport BNR privind Investițiile Străine Directe 2012

4. Educația, factor determinant în dezvoltarea sustenabilă a întreprinderii

Europa se confruntă cu o importantă provocare privind creșterea competitivității economice prin ridicarea nivelului de productivitate a muncii. În acest sens, au fost lansate noile inițiative pentru competitivitatea Uniunii Europene care vizează componente- cheie precum: inovarea, creșterea producției high-tech și a serviciilor bazate intensiv pe știință, noile competențe și calificări, dezvoltarea durabilă.

În acest context, IMM-urile sunt considerate una din forțele motrice ale economiei moderne, datorită capacității lor de inovare și adaptare tehnologică, de generator al locurilor de muncă și promotori ai exportului.

Investițiile străine directe au un impact esențial în dezvoltarea întreprinderilor, prin intermediul inovării și competitivității la nivelul acestora.

De asemenea, universitățile joacă un rol foarte important în stimularea creării de noi firme în domeniile bazate pe știință și înalte tehnologii și facilitează legătura dintre cercetarea din sectorul public privat și lumea afacerilor. Măsurile de sprijin public, aplicate în acest scop, sunt orientate către creșterea numărului de întreprinderi „spin-off” bazate pe cercetare, prin: revizuirea statutului cercetătorului, reglementări mai bune în domeniul proprietății intelectuale, premii anuale, promovarea campusurilor antreprenoriale, îmbunătățirea accesului la finanțare pentru studenții antreprenori, sprijin pentru incubatoarele de afaceri și certificarea lor, asigurarea suportului pentru centrele de transfer tehnologic orientate spre rezultat.

Promovarea antreprenoriatului a devenit un obiectiv strategic în politicile publice pentru creștere și ocupare în Europa, mai ales odată cu intensificarea globalizării piețelor din anii '90. Ulterior, propagarea crizei mondiale a crescut presiunea asupra economiilor, generând noi provocări și accentuând nevoia pentru dezvoltarea unei baze solide de antreprenori mai inovativi și mai creativi, în măsură să aducă redresarea economică și să creeze noi locuri de muncă.

Educația antreprenorială este un factor determinant în acest proces, având un impact pozitiv asupra spiritului întreprinzător al tinerei generații, asupra atitudinii și disponibilității pentru inițiativa privată și, în final, asupra rolului avut în economie și în societate.

Capacitățile antreprenoriale pot transforma ideile în acțiuni, implicând creativitate, inovare, asumarea riscului, potențialul de management al proiectelor și atingerea obiectivelor propuse. Însă numai printr-o pregătire adecvată, talentul individual poate fi educat, permițând înțelegerea unui context dat, evaluarea oportunităților și riscurilor, transpunerea inițiativei antreprenoriale și începerea unei activități comerciale.

Potrivit unui studiu din 2012 al Comisiei Europene (“Effects and impact of entrepreneurship programmes in higher education”, European Commission , March 2012), obiectivele educației antreprenoriale sunt legate de îmbunătățirea abilităților antreprenoriale ale tinerilor, stimularea creativității și încrederii în forțele proprii; încurajarea startup-urilor inovative; creșterea rolului antreprenorilor în societate și în economie. Deși necesarul pentru învățarea cunoștințelor de antreprenoriat este în creștere, există încă o serie de obstacole în dezvoltarea educației antreprenoriale, în special în ceea ce privește finanțarea și resursele umane.

Școlii și profesorilor le revine un rol deosebit, însă aceștia ar trebui să fie sprijiniți de companii private și organizații non-profit care pot asigura resurse și experiență practică.

Pe măsură ce globalizarea influențează tot mai mult economia mondială, dinamismul antreprenoriatului este văzut ca un factor care contribuie la consolidarea economiei bazate pe cunoaștere, la soluționarea problemelor sociale și de mediu. Politicile antreprenoriale sunt tot mai strâns corelate cu cele pentru inovare, fiind orientate pe crearea de noi produse și servicii, prin valorificarea ambelor valențe ale economiei bazate pe cunoaștere.

Progrese semnificative au avut loc în ultimii ani, când s-au implementat o serie de măsuri pentru promovarea educației antreprenoriale atât în sistemul național de educație, cât și sub diverse programe de formare continuă, deși România nu are încă o strategie națională pentru educație antreprenorială, așa cum există în multe țări europene.

Un pas decisiv s-a făcut prin revizuirea curriculei în anul 2009 în învățământul preuniversitar, educația antreprenorială fiind explicit recunoscută ca obiectiv transcurricular în învățământul preuniversitar, devenind parte a disciplinei obligatorii „educație tehnologică” predate în gimnaziu și a „economiei aplicate” studiate în toate liceele indiferent de profil. În același timp multe unități de învățământ superior din toate centrele universitare asigură prin programa lor educație antreprenorială, în trei forme distincte: licență, masterat și doctorat.

Organizația Junior Achievement România implementează, începând din anul 2003, programe opționale de educație economică, antreprenorială sau vocațională, în mai mult de 1000 de școli publice, în parteneriat cu Ministerul Educației.

De asemenea, alte două programe internaționale de succes în vederea dezvoltării antreprenoriale sunt „School for Startups România” și “Business Mentoring Program”, precum și proiecte de dezvoltare antreprenorială cu obiective similare, în cadrul POSDRU.

În concluzie, sustenabilitatea unei întreprinderi poate fi realizată prin cultura organizațională, competență, abordarea cu prudență atât a perioadelor de boom economic, dar mai ales ale celor de criză, rezistența la dorința de a tăia costuri în favoarea optimizării de costuri.

Considerăm că putem aduce progres și sustenabilitate în mediul de afaceri dacă avem în vedere soluțiile și nu produsul, accesul și nu alegerea piețelor, valoarea adăugată și nu prețul, educație și nu reclama și promovare. De asemenea, analiza climatului de afaceri local ne duce în situația de a identifica și eventual de a înlătura unele piedici care mai produc efecte de îngreunare a ieșirii din dificultăți a firmelor, și anume:

- dorința de cele mai multe ori ca investiția în capitalul uman să aibă efecte imediate;
- corelarea insuficientă a creșterii salariilor și acordarea de bonusuri cu creșterea productivității muncii;
- dialogul și parteneriatele cu mediul universitar care ar putea aduce avantaj competitiv se situează uneori în faze incipiente.

Concluzii

Investițiile străine contribuie masiv la creșterea rentabilității afacerilor. Atragerea și alocarea eficientă a influxurilor de capital (mai ales sub forma investițiilor de înaltă calitate realizate la nivel microeconomic), constituie principalul motor al creșterii pe termen mediu și lung a PIB.

Astfel se facilitează accesul sectorului privat la finanțarea investițiilor, se încurajează transferul tehnologic și inovarea, promovarea parcurilor tehnologice și a incubatoarelor de afaceri, stimularea inovării și a antreprenoriatului, sprijinirea antreprenoriatului feminin, creșterea eficienței companiilor private și a productivității forței de muncă, precum și a practicilor manageriale bazate pe principiul investiției în oameni.

Percepția investitorilor străini față de economiile în care investesc depind de mai mulți factori cum ar fi asigurarea macrostabilității economice, simplificarea procedurilor

fiscale și ale flexibilizarea codului muncii, investițiile în infrastructura de transport și în cea informațională, stabilitatea legislativă, forța de munca calificată.

Ca rezultat al schimbărilor permanente generate de globalizare, de tehnologiile în curs de dezvoltare și de ciclul mai scurt de viață al produselor, cunoașterea și inovația au devenit principalele avantaje competitive ale multor companii. De asemenea, întreprinderile mici și mijlocii trebuie să se adapteze în mod permanent schimbărilor mediului economic și să identifice soluțiile pertinente pentru a răspunde acestor schimbări. Inovația bazată pe mișcările pieței, structurile transparente, precum și dezvoltarea strategică a competențelor cheie ale companiilor și firmelor care activează în mediul privat sunt pre-condiții esențiale pentru dezvoltarea sustenabilă și pentru competitivitate.

În vederea promovării educației antreprenoriale în România, considerăm că este necesar a se acorda atenție unor aspecte:

- Transpunerea cadrului european de politici suport pentru IMM-uri în strategia națională,
- Promovarea educației antreprenoriale și instruirii în vederea dezvoltării economice și creării de noi afaceri,
- Îmbunătățirea accesului IMM-urilor la finanțare,
- Susținerea noilor întreprinderi în etapele inițiale ale ciclului de viață.

Bibliografie:

1. Banca Națională a României,(2013), *Investițiile străine directe în România - Raport anual 2012*,
2. Comisia Europeană,(2012), *Raportul anual privind întreprinderile mici și mijlocii din UE 2011/2012*,
3. Comisia Națională de Prognoză,(2012), *Proiecția principalilor indicatori macroeconomici - Prognoza de toamnă*,
4. Fundația Post- Privatizare,(2013), *Raport privind sectorul IMM din România*,
5. Ministerul Economiei, Comerțului și Mediului de Afaceri,(2010), *Strategia Guvernamentală pentru îmbunătățirea și dezvoltarea mediului de afaceri 2010-2014*,
6. Oficiul Național al Registrului Comerțului, *Statistici înmatriculări, suspendări, radieri, dizolvări în perioada 2008-2012*
7. Zaman, Gh., Vasile, V., (2006), *Aspecte ale eficienței macroeconomice a investițiilor străine directe în România*, Theoretical and Applied Economics, Asociația Generală a Economisților din România - AGER, vol. 4